

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

gen, psychotherapeuten en pedagogen in Nederland (P3NL) als 'vehikel' in het overleg met beleidsmakers en zorgverzekeraars. Jeroen Muller, voorzitter van P3NL, vertelt in een videoboodschap dat het eerste doel van deze stichting is om meer invloed te krijgen op het beleid vanuit de overheid.

Catrin Finkenauer, hoogleraar kindermishandeling en interpersoonlijke relaties bij de afdeling ontwikkelingspedagogiek aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, is met haar wervelende presentatie over sociale uitsluiting de hekkensluiter van deze congresdag. Goede relaties zijn goed voor ons fysieke welzijn, zo betoogt zij. Zij neemt de toehoorders mee in het vastgestelde feit dat sociale uitsluiting, het genegeerd worden door anderen, op korte en lange termijn hetzelfde effect heeft op het brein als fysieke pijn. Negeren doet pijn. Nog liever in conflict dan niet gezien worden. En zij benadrukt het belang van troost bij en herstel van de aangerichte schade

door sociale uitsluiting. Finkenauer doet onder meer onderzoek naar de effecten van het therapieprogramma 'Kinderen uit de knel', voor kinderen die klem komen te zitten tussen vechtscheidende ouders (Schoemaker et al., 2015).

Er zijn op dit congres vele jonge en nieuwe leden aanwezig. Gezien vanuit het thema en binnen de context van alle vraagstukken omtrent de zorg is dat hoopgevend: ons vak is het waard er meester in te worden!

Chrisje van Gogh is systeemtherapeut en supervisor NVRG, werkzaam in haar eigen praktijk te Den Haag. E-mail: christinavangogh@gmail.com.

Literatuur

Schoemaker, K., Kruijff, A. de, Rijken, R. van der, Kluwer, E., Lawick, J. van, Visser, M. & Finkenauer, C. (2015). Vechtscheidende ouders – Wie zijn dat? *Systeemtherapie*, 27(3), 145-159.

Wat met de liefde?

Studiedag georganiseerd door Context
[Kortenbergh, 16 oktober 2015]

Gianina Frediani

Een symposium over de liefde. Ik denk aan drukke agenda's, tijdnood op teamvergaderingen en lange wachtlijsten in de geestelijke gezondheidszorg en dan vraag ik me inderdaad af: 'Wat met de liefde? Wanneer is er nog tijd om bij de liefde stil te staan? Welke plaats krijgt de liefde binnen de geestelijke gezondheidszorg en binnen de maatschappij?' Tegelijkertijd vertelt mijn boekenkast een ander verhaal. Ik zie

boeken als *Liefde is een werkwoord* van Alfons Vansteenwegen en *Liefde – Een onmogelijk verlangen?* van Dirk De Wachter liggen. Ook de blog van Peter Rober onthult dat er nog ruimte is voor de liefde. Ik realiseer me dat de sprekers op deze studiedag al lange tijd proberen om van de liefde een centraal thema te maken. Ook Lieven Migerode draagt al jaren bij aan het spreken over de liefde. Vandaag wordt zijn bijdrage heel tastbaar. Het krijgt een vorm, een kaft en een titel.

Alfons Vansteenwegen (emeritus hoogleraar aan het Instituut voor Familiale en Seksuologische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit Leuven, KUL) opent

Wat met de liefde?

het congres als dagvoorzitter. Hij geeft aan dat vandaag een mooie dag is om een congres over de liefde te houden. Het is niet enkel de voorstelling van het boek *Ik zie u graag* van Migerode maar het is ook Vansteenwegens 45ste huwelijksverjaardag. Na een enthousiast applaus van het publiek legt Vansteenwegen uit dat een studiedag over de liefde houden in tijden van 'ikkigheid', zoals Migerode het noemt, gewaagd, maar echt nodig is.

Ook de eerste spreker, Peter Rober (Context, Universitair Psychiatrisch Centrum KUL), is het ermee eens dat spreken over de liefde belangrijk en nodig is. Rober vertelt over *Liefdes*, een boek dat nooit verschenen is. Enkele jaren geleden schreef hij *De naakte therapeut*, een collage van korte verhalen waarin de kwetsbaarheid van de therapeut en het thema trauma centraal staan. Rober begon op verzoek van lezers opnieuw verhalen neer te pennen, maar deze keer met 'liefdes' als rode draad. Ik schrijf 'liefdes' omdat er volgens Rober niet één liefde is. 'De' liefde bestaat niet. Er zijn verschillende liefdes en er zijn verschillende ideeën over de liefde. Hij toont enkele filmpjes die hij zelf gemaakt heeft waarin de risico's van de liefde centraal staan. Zowel in echtscheiding, als in een nieuw samengesteld gezin als in een koppel kan de liefde bedreigd worden. De videofragmenten maken de zaal stil. De eerdere introductie door Vansteenwegen flitst door mijn hoofd: 'De verhalen van Rober zijn elke keer opnieuw vlot, zeer realistisch, soms bikkelhard, soms cru, maar altijd raak.' Rober sluit af met de melding dat er geen boek komt, maar er is wel een blog en er komen nog verfilmingen.

We maken vervolgens tijd om de liefde vanuit het perspectief van de filosoof Spinoza te bekijken. Tinneke Beeckman (doctor in de moraalwetenschappen en free-

lance schrijver) benoemt Spinoza als haar grote liefde in de filosofie. Die liefde brengt ze mooi over terwijl ze ons doorheen de ideeën van Spinoza over liefde en geluk gidst. We staan stil bij thema's als angst voor de eenzaamheid, de verhouding tussen liefde en begeerte, de plaats die Spinoza aan God geeft en hoe hij naar emoties kijkt.

Na koffiepauzes duurt het meestal even voor ik terug afgestemd raak op het thema en de sfeer van de dag, maar vandaag gaat dat heel snel. Als de Vlaamse kleinkunstzangeres Hannelore Bedert begint te zingen, word ik samen met de hele zaal terug stil. Hier en daar zie ik mensen een traan wegpinken. Mooi hoe een studiedag over de liefde zo kan ontroeren. Het muzikale intermezzo vormt bovendien een prachtige inleiding op de lezing van Lieven Migerode, die zelf ook door deze dag ontroerd is.

Migerode (Context, Universitair Psychiatrisch Centrum KUL) vertelt over zijn redenen om het boek te schrijven. De eerste reden is hoop, zowel voor de liefde als hoop op meer liefde. Met zijn boek wil hij aantonen dat iedereen veel over de liefde weet, maar het meer zou mogen tonen. Een tweede reden is protest tegen het pessimisme over de liefde. Zo krijgt hij soms vragen als 'Hoe durf je nog spreken over de liefde als twee derde van de koppels scheiden?' en 'Hoe kan jij ondanks jouw werk nog in de liefde geloven?' Het raakt me als hij vertelt dat zijn werk zijn geloof in de liefde niet heeft aangetast en dat hij zich nog nooit heeft afgevraagd hoe dat komt. En zo komen we tot zijn derde reden: 'All I have is my love or love'. Een zin uit het lied 'Life on Mars' van David Bowie waar Migerode al dertig jaar mee in zijn hoofd loopt. Doorheen de lezing komt Migerode vaak terug op deze regel. Aan de hand van een casus legt hij uit hoe belangrijk hoop in

Wat met de liefde?

therapie is. Hij concludeert: 'Ook dankzij dit werk geloof ik nog in de liefde. Je kunt de liefde terugzoeken en dat is het mooie aan dit vak.'

Na de lunchpauze, waarin tientallen mensen aanschuiven bij de boeken over liefde, heeft Lucia De Haene (pedagoog in het Facultair Praktijkcentrum PraxisP, KUL) het woord. Zij vertelt over hoe liefde vorm krijgt wanneer gezinnen in de context van een gedwongen migratie op de vlucht zijn. Ze legt bijvoorbeeld uit hoe zwijgen over de traumatische ervaring een vorm van liefde kan zijn. Op die manier proberen ouders hun kinderen te beschermen tegen het trauma. Er zijn gezinnen die wel spreken over het trauma en ook dit kan liefde zijn. Door erover te spreken hopen ouders hun kinderen te oriënteren op de toekomst en hun beeld van een veilige gast-samenleving te ondersteunen. Vervolgens neemt De Haene ons mee in het verhaal van een Koerdisch gezin. Ze leest een brief voor die ze schreef na de eerste ontmoeting met het gezin. Het is een aangrijpend verhaal over liefde in een gezin op de vlucht.

Van 'Liefde op de vlucht' gaan we naar 'Als liefde vreemd gaat'. Geertje Walraevens (Context, Universitair Psychiatrisch Centrum KUL) brengt een verhaal over het werken met koppels na ontrouw. Werken aan relatieherstel is een voortdurend heen en weer bewegen tussen herstel en verlies, maar koppels komen soms in een polarisatie vast te zitten. De ene partner is voornamelijk bezig met herstel terwijl de andere partner in het verlies vast zit. De machteloosheid slaat dan vaak toe. Ze legt uit hoe koppels vier talen hebben om over machteloosheid te spreken: de taal van de liefde, de taal van geven en nemen, de taal van schuld en onschuld en de taal van verhalen. Ik vind het vernieuwend om te horen hoe vele pijnlijke woorden over liefde en

schuld vertaald kunnen worden naar machteloosheid.

Na een tweede meeslepend muzikaal optreden van Hannelore Bedert begint Dirk De Wachter (psychiater in het Universitair Psychiatrisch Centrum KUL) zijn lezing met een zeer humoristisch rollenspel over een koppel dat in therapie komt. Na een enthousiast applaus, gaat De Wachter verder met reflecties over het boek van Migerode. 'Kan de liefde de wereld redden?', is de vraag die Migerode zich stelt in het laatste hoofdstuk. De Wachter plaatst daar een andere stelling naast: 'Liefde heeft de wereld al gered'. Zonder liefde geraken wij in 'nietsigheid'. Een wereld zonder liefde is verschrikkelijk. Vervolgens houdt hij een pleidooi voor duurzame liefde. De liefde die zich toont in broze toestanden, zoals de zachte bewegingen van de schommel, de strelingen die het vel niet raken maar wel voelbaar zijn... Met zulke en vele andere mooie beelden legt De Wachter uit hoe de duurzame liefde er kan uitzien.

Terugblikkend op de studiedag voel ik voornamelijk ontroering, voor de mooie woorden, beelden, metaforen, muziek en voor zoveel mensen die zijn samengekomen om over de liefde te spreken en te luisteren. Daarnaast ben ik heel benieuwd naar het boek van Migerode, dat naar mijn gevoel veel mensen kan inspireren.

De belangrijkste reflectie die ik meeneem is om, ondanks alle drukte in de geestelijke gezondheidszorg, de liefde niet te vergeten. Ik neem me voor om explicieter stil te staan bij de liefde en dit thema meer ruimte te geven in therapieën.

Met al die indrukken en de melodieën van Hannelore Bedert in mijn hoofd verlaat ik de studiedag met een warm gevoel.

Wat met de liefde?

Gianina Frediani is klinisch psycholoog en relatie- en gezinstherapeute in opleiding. Ze is werkzaam in Context en in het Centrum Geestelijke Gezondheidszorg LITP te Beringen en Overpelt. E-mail: gianina.frediani@upckuleuven.be.

Kanttekeningen bij een keurslijf

Studiedag Interactie-Academie

[Antwerpen, 19 oktober 2015]

Ilse Janssen

Onder het genot van een kopje koffie of thee werd de dag door Ellen Reijmers, directeur van de Interactie-Academie, ingeluid als een oproep om wat meer te mogen 'prutsen'. Reijmers riep op om als professional te mogen zoeken, weg van de maatschappelijke druk om problemen van cliënten te moeten oplossen en het moeten weten hoe je zo snel mogelijk tot die juiste oplossing kan komen. Het was de aankondiging van een dag over professionele vrijdenkerij en de inventiviteit van het anders doen. 'Prutsen' klonk nooit eerder zo aantrekkelijk in mijn oren. In elf verschillende workshops, waar ieder er drie kon van kiezen, werden de voordelen van de twijfel besproken. Ik volgde drie workshops verzorgd door stafmedewerkers van de Interactie-Academie.

In haar workshop 'Tegen beter weten in' nam Lieve Cottyn ons mee in een verhaal over emoties en ingewikkeldheden die we als hulpverlener in het werken met gezinnen tegenkomen. Een gezin is een construct dat niet vast ligt en waarvan we toch allen denken te weten wat het betekent.

Literatuur

- De Wachter, D. (2014). *Liefde – Een onmogelijk verlangen?* Tielt: Lannoo Campus.
- Migerode, L. (2015). *Ik zie u graag – Hoe blijf je gelukkig in je relatie.* Tielt: Lannoo.
- Rober, P. (2003). *De naakte therapeut.* Leuven: Acco.
- Vansteenwegen, A. (1988). *Liefde is een werkwoord – Spelregels voor het huwelijk.* Tielt: Lannoo.

Cottyn stelde een gezin voor als een ecologie van ideeën en ervaringen. Het is een dynamisch geheel dat onderhevig is aan culturele en historische invloeden (Zwaan, 1993). In de maatschappij leven vele gedachten over hoe een gezin er uit hoort te zien en hoe een gezin hoort te functioneren om een goed gezin te zijn. Cottyn schetste enkele dominante denkbeelden die op het gezin drukken maar waar we als hulpverlener ook niet vrij van zijn. In het beeld van een goed gezin weten beide ouders bijvoorbeeld wat er leeft bij hun kinderen en zorgen ze voor het geluk van hun kinderen. Deze dominante opvattingen duwen het gezin in een keurslijf. Cottyn spreekt van reïficatie van gezinnen. Het gezin wordt tot een ding gemaakt waarbij het voor eenieder duidelijk is hoe het eruit ziet en hoe het zich gedraagt. Het ligt vast en zodra een gezin een andere vorm aanneemt, zoals een nieuw samengesteld gezin, hebben we er geen sjabloon meer voor. Het kerngezin wordt maatschappelijk als ideaal geschetst. Deze reïficatie doodt de creativiteit van een gezin en haar gezinsleden om hun eigen gezin te maken. Door middel van een ervaringsoefening met stellingen over ons eigen gezin, liet Cottyn ons aan den lijve voelen hoe ook wij gevoelig zijn aan de druk van sociale perspectieven om uit een goed nest te komen. Cottyn sloot af met een videofragment waarin we getuige waren van de